

Krzysztof Filipow
(Polska)

ZBIORY MONET I MEDALI NA ZIEMIACH BIAŁORUSKICH BYŁEGO WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO

W pierwszej połowie XVI w. w Wielkim Księstwie Litewskim pojawiły się pierwsze kolekcje numizmatyczne, a wraz z nimi i pierwsze doświadczenie w dziedzinie atrybucji naukowej i systematyzacji monet. Były to nieliczne zbiory, składające się z monet antycznych.

Pierwsze świadome kroki w dziele gromadzenia dzieł sztuki uczynili Radziwiłłowie¹. Byli oni ludźmi wykształconymi, studiowali na uniwersytetach europejskich. Dość szybko potrafili stworzyć kolekcje znaczącą w Wielkim Księstwie Litewskim.

Początki kolekcji Radziwiłłów wiążą się z imieniem Mikołaja Radziwiłła Czarnego (1515-1565), kanclerza Wielkiego Ks. Litewskiego, wojewody wileńskiego. Do roku 1533 wychowywał się on na dworze króla Zygmunta I Starego, wiele podróżował. Na dworach europejskich zapoznał się ze zbiorami dzieł sztuki i zapalał chęcią zgromadzenia analogicznej kolekcji w Nieświeżu. Na początku kupował obrazy u malarzy i zamawiał u nich portrety przodków. Później jego pasja przeniosła się również na inne przedmioty.

Mikołaj zebrał dużą kolekcję monet, na którą oprócz przywiezionych z podróży monet antycznych i zagranicznychłożyły się również skarby odnajdywane niekiedy przez miejscowych chłopów w dobrach Radziwiłłowskich. Stopniowo powstał „gabinet” rzadkich przedmiotów, czyli „skarbiec”².

Dzieło Mikołaja Radziwiłła kontynuował jego syn Mikołaj Krzysztof Radziwiłł, mający przydomek „Sierotka” (1549-1616), marszałek nadworny litewski, a później wojewoda trocki i wileński. „Sierotka” kształcił się w Niemczech, mieszkał we Włoszech, Francji i Austrii, posiadał więzi rodzinne ze znakomitymi rodami wielu krajów. Dużo podróżował, a nawet pielgrzymował do Ziemi Świętej – Jerozolimy.

W 1586 r. Mikołaj Krzysztof Radziwiłł założył ordynację (majoraty), a w Nieświeżu urządził ośrodek swoich dóbr, wznosząc zespół zamkowo-pałacowy otoczony zbiornikami wody i parkami.

„Sierotka” wykorzystywał doświadczenie włoskich mistrzów nie tylko podczas budowy swojej rezydencji, lecz również przy urządzaniu swojej kolekcji. Znacznie uzupełnił zbiory rodzinne, nabywając nowe dzieła sztuki oraz manuskrypty. Nieśwież stał się unikatową skarbnicą bezcennych pamiątek historycznych i kulturalnych i swojego rodzaju przechowalnią dokumentów państwowych Wielkiego Ks. Litewskiego.

Prawie w każdej rezydencji Radziwiłłów była kolekcja dzieł sztuki i własne archiwum. Oprócz Nieświeża tego rodzaju zbiory, chociaż mniejsze, znajdowały się w Mirze, Koreliczach, Albie, Klecku i innych dobrach radziwiłłowskich.

1 Bogata literatura przedmiotu, zob.: K. Filipow, B. Kuklik, *Sokrovisznica Radzivillov iz Niesviža*, „Bankauski Vecnik”, 7 [480] 2010, Minsk, s. 40-43; K. Filipow, *Skarbiec Radziwiłłów z Nieświeża – źródło do dziejów numizmatyki i falerystyki Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. II, Białystok 2010, s. 453-459.

2 *Galerja nieświeska portretów Radziwiłłowskich opisana historycznie przez Edwarda Kotłubaja*, Wilno 1857, s. 532.

Zbiory w Nieświeżu zostały stworzone przez kilka pokoleń rodu Radziwiłłów, ludzi przeważnie posiadających wyrobiony zmysł estetyczny i gruntowne wykształcenie europejskie. I chociaż posiadali oni różne skłonności, wszyscy dbali o zachowanie nieświeskiej ordynacji i przede wszystkim unikatowej kolekcji, archiwum i biblioteki. Skarby Radziwiłłów mogły rywalizować z dowolnymi ówczesnymi zbiorami magnackimi.

W dwunastu wspianych salach o wystawnym umeblowaniu (Królewskiej, Hetmańskiej, Złotej, Marmurowej, Łowieckiej i in.) mieściła się galeria portretów i obrazów, biblioteka licząca ponad 50 tys. tomów, mieściły się popiersia starożytnych filozofów. W jednej z sal znajdowała się cała zbrojownia: zbroje rycerskie, kolczugi, buławy marszałkowskie oraz unikatowa kolekcja broni europejskiej, arabskiej, japońskiej i chińskiej. W Sali Hetmańskiej znajdowała się duża kolekcja pasów słuckich, obicia korelickie i nieświeskie oraz inne przedmioty. Na zamku był skarbiec, w którym przechowywano kamienie szlachetne, sztabki, złote i srebrne naczynia, porcelanę, kryształy oraz różnego rodzaju prezenty papieży, cesarzy, królów, a także tysiące innych przedmiotów.

W specjalnym miejscu były przechowywane monety i medale. W tym celu sporządzono dwie ogromne szkatuły z szufladami. Monety umieszczano w komórkach wyścielanych aksamitem. Każda moneta posiadała swoje gniazdko oraz adnotację dotyczącą jej pochodzenia. Kolekcja zawierała wiele popularnych wówczas antycznych greckich i rzymskich monet. Z biegiem czasu do kolekcji włączono dukaty, talary i drobne monety Wielkiego Księstwa Litewskiego, Rzeczypospolitej i krajów europejskich³. W końcu XVIII w. ogólna ilość przedmiotów w kolekcji numizmatycznej wynosiła 12 952 egz.

Wieść o „skarbcu” Radziwiłłów rozniosła się daleko poza granicami Rzeczypospolitej. Nic dziwnego, że podczas wojennych wypraw na ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego zaborcy dążyli do zdobycia dóbr kultury, w tym również radziwiłłowskich. Takie próby miały miejsce podczas działań wojennych w latach 1654 („potop moskiewski”), 1659, 1706 (wielka wojna północna), 1768 i 1792. Podczas rozbiorów Rzeczypospolitej też dążono do zawładnięcia „skarbcem”⁴.

W końcu XVIII w. rezydencja Radziwiłłów znalazła się na terenach przydzielonych Rosji. Część biblioteki i archiwum zostaje zabranych z Nieświeża jako trofea⁵. Podczas wojny 1812 r. pałac radziwiłłowski stał się łupem wojsk rosyjskich pod dowództwem Pawła W. Cziczagowa. Pod pretekstem uratowania zbiorów przed Francuzami, wywieziono bezpowrotnie 13 wozów skarbów nieświeskich. „Uratowane” rarytasy trafiły do Ermitażu, część znalazła się w Uspienskim Soborze w Moskwie.

Najcenniejsze przedmioty trafiły do „Orużennoj Pałaty”. Medale i monety przekazano Uniwersytetowi w Charkowie. Zniknęła kolekcja kamieni szlachetnych, rzadkich pierścieni, tabakierok oraz buławy hetmańskie, gobeliny i wiele innych przedmiotów.

Dziś przedmioty ze zbiorów Radziwiłłów można spotkać daleko poza granicami Białorusi w muzeach Polski, Rosji i Ukrainy.

3 Znajdowały się tam także monety ze znalezisk. Przykładem takim może być moneta ze skarbu z Łaskowa na Wołyniu posłana przez Janusza Radziwiłła do Bogusława, przebywającego w Antwerpii w 1640r., celem rozeznania u „antykwariuszów”, zob.: R. Kiersnowski, *Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego dawniej i dziś*, [w:] *Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego – dawniej i dziś – na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie*, pod red. K. Filipowa, Warszawa 1997, s. 6.

4 E. Chwalewik, *Zbiory polskie, archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie*, t. II, Warszawa–Kraków 1927, s. 7-11.

5 Ibidem

INDEKS ZBIORÓW RADZIWIŁŁOWIE

Zbiór numizmatyczny w Nieświeżu. Zapoczątkowany przez Mikołaja VI Radziwiłła „Czarnego” (1515-1565) w czasie podróży do Augsburga w 1547 r. i Włoch w 1553. Zbiór przechowywany był w szafie kupionej w 1540 r.

*Mikołaj Krzysztof Radziwiłł
zwany „Sierotką”*

*Karol Stanisław Radziwiłł
zwany „Panie Kochanku”*

*Antoni Henryk Radziwiłł
(z prawej)*

Kontynuował kolekcjonowanie Mikołaj VII Krzysztof zw. „Sierotką” (1549-1616) założyciel linii ordynatów w Nieświeżu. Zbiór miał spis wykonany w 1736 r. (własność obecnie Biblioteki w Nieborowie). Znacznie go rozbudował Karol Radziwiłł „Panie Kochanku” (1734-1790). Ostatnim właścicielem był Dominik Radziwiłł (1786-1813) XI ordynat nieświeski.

W 1812 r. Rosjanie pod wodzą gen. Piotra Cziczagowa mszcząc się za udział Dominika w kampanii napoleońskiej, zrabowali Nieśwież, wywożąc i niszcząc zbiory⁶. M.in. 13271 egz. monet i medali złożono w Uniwersytecie Charkowskim. W 1925 r. rewindykowano część zbiorów z wieloma zmianami, składając go na Zamku Warszawskim⁷, a w 1938 r. przekazując do Muzeum Narodowego w Warszawie⁸.

6 O losach skarbcza, a szczególnie zbiorów falerystycznych zob.: K. Filipow, *Falerystyka polska XVII-XIX w.*, Białystok 2003, s. 42-43.

7 M. Gumowski, *Wspomnienia numizmatyka*, Kraków 1965, s. 99-111.

8 O kolekcji Radziwiłłów i medalach z nimi związanych zob.: V. Ruzas, *Radivilu medaliai. Katalogas*, Vilnius 1993.

Drugi zbiór utworzyli Antoni Henryk Radziwiłł i jego syn Fryderyk Wilhelm w Berlinie. Żona wnuka Antoniego – Maria de Castellane (1840-1915) odbudowała po 1867 r. z ruiny Nieśwież, sprowadzając tam bibliotekę, zbrojownię i ok. 1880 zbiorów numizmatycznych z Berlina. Nie był udostępniany innym badaczom poza Marianem Gumowskim, a należał obok Potockich do największych prywatnych zbiorów numizmatycznych w Polsce.

Ostatnim właścicielem od 1935 r. był Leon Włodzimierz Radziwiłł (1888-1959), XVII ordynat nieświeski, który prawdopodobnie ukrył numizmaty wywiezione do Mińska, a potem do Polski przed rabunkiem Rosjan⁹.

XVI-XVII w.

Radziwiłł Krzysztof, (15 III 1585-1640), ks. wojewoda wileński, hetman polny litewski. Ojciec Bogusław Radziwiłł miał w Bibliotece na zamku w Birżach 120 monet, których inwentarz z 1531 r. opublikował Edward. Raczyński¹⁰.

XVIII w.

Radziwiłł Michał Hieronim, (29 IX 1744-28 III 1831), ks., X ordynat klecki, wojewoda wileński, ojciec Antoniego Henryka Radziwiłła Posiadany zbiór ok. 2 000 numizmatów, w tym 897 monet antycznych sprzedano w Warszawie wg katalogu drukowanego w języku francuskim w 1834 r.¹¹

XIX w.

Radziwiłł Antoni Henryk, (13 VI 1775-7 IV 1833), ks., syn Michała Hieronima, namiestnik Wielkiego Ks. Poznańskiego w latach 1815-1831. Od 1813 r. po śmierci dalekiego kuzyna Dominika Radziwiłła XII ordynat nieświeski i X ołycki. Stworzył piękny, duży zbiór polskich monet i medali w Berlinie, przekazany następnie synowi¹².

Radziwiłł Fryderyk Wilhelm, (19 III 1798-5 VII 1870), książę gen. pruski, XII ordynat nieświeski. Rozbudował b. znacznie zbiory numizmatyczne ojca. Założył Towarzystwo Numizmatyczne w Berlinie. W tym mieście w 1848 i 1869 roku wydał katalog swoich zbiorów Berlinie. Skupował duże i znaczące zbiory monet, m.in. barona R. de Liliensterna i Tadeusza Wołańskiego, ziemianina i wojskowego z W. Ks. Poznańskiego¹³.

9 Jak podaje literatura przedmiotu (J. Strzałkowski, *Zbiory polskich monet i medali*, Łódź 1991) w 1960 r. w Gorlicach k. Nowego Sącza właściciel baru, sprzedawał setki srebrnych polskich monet i medali z wieloma unikatami znanymi tylko ze zbiorów Potockich i Radziwiłłów. Rozwoził je podobno po Polsce kulejący pośrednik z Krakowa. Kupowano talary po 300-400 zł, a królewskie medale za 400-500 zł. Większość nabyli zbieracze: S. Goździewicz, W. Korski, B. Minko, M. Plewicz, W. Siedlecki, M. Szajkowski i K. Zbichorski.

10 E. Raczyński, *Medale polskie...*, t. 1, Berlin 1845, s. LX1-VII; hasło Radziwiłł Krzysztof, [w:] *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB).

11 A. Ryszard, *Album numizmatyczne polskie* (rkps, dwie wersje z lat 1880-1885), Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, sygn. 934a; PSB: hasło Radziwiłł Michał Hieronim.

12 J. Kołaczkowski, *Wiadomości dotyczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce*, Kraków 1888, s. 674; *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1972 (Wolszczanowa N.); S. Mackiewicz, *Dom Radziwiłłów*, Warszawa 1990, s. 169-174; PSB: hasło Radziwiłł Antoni Henryk.

13 St. Krzyżanowski, *Spis prywatnych zbieraczy z wyszczególnieniem ich zbiorów i kierunku w jakim*

Radziwiłł Antoni Wilhelm, (31 VII 1833-16 XII 1904), ks. XIV ordynat. Po ojcu Fryderyku Wilhelmie Radziwiłł otrzymał zbiór numizmatyczny.

Chmara Adam, (? - zm. 1810), ziemianin w Siemkowie w woj. Mińskim; kasztelan, wojewoda miński. Zapoczątkował rodzinne zbiory numizmatyczne przy bibliotece, które sprzedano po 1889 r. na licytacji po śmierci stryjecznego prawnuka także Adama Chmary¹⁴.

Walicki Michał, (1742-1828), hrabia i szambelan królewski. Jak głosiła plotka z wygranych we Francji, w karty, pieniędzy kupił po 1800 r. dobra Jeziory k. Grodna. Zgromadził tam zbiory dzieł sztuki, drogich kamieni szlachetnych i minerałów oraz monet i medali¹⁵.

Teodor Narbutt

Narbutt Teodor, (8 XI 1784-26 XI 1864), inżynier wojskowy, historyk, ziemianin w Szawrach k. Lidy i Wilnie. Autor „Dzieje narodu litewskiego” (1835-1841). Zbierał monety polskie, a ze szczególnym pietyzmem litewskie¹⁶.

przedewszystkiem swoim studjom się oddają, [w:] Rocznik dla Archeologów, Numizmatyków i Bibliografów polskich rok 1869, Kraków 1870, s. 71-83; Ryszard, *op.cit.*; PSB: hasło Radziwiłł Fryderyk Wilhelm; E. Triller, *Pierwsze koło numizmatyczne w Polsce*, [w:] „Ze skarbca kultury”, 1967, z. 18, s. 198-206.

14 T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, Poznań 1879, t. 28, s. 15; R. Aaenazy, *Materiały do dziejów rezydencji*, Warszawa 1986, t. 1, s. 405 (zm. 1804).

15 „Biblioteka. Warszawska” 1846, t.2, s. 162-175; Ryszard, *op.cit.*; T. Mikocki, *Najstarsze kolekcje starożytności w Polsce (lata 1750-1830)*, Wrocław 1990, s. 119.

16 A. Ryszard, *op. cit.*

Strogonow Sergiusz Grigoriewicz, (1794-27 III 1822), hr., zamieszkały w Petersburgu; gubernator miast: Rygi i Mińska. W bardzo znacznym zbiorze numizmatów rosyjskich i litewskich posiadał liczne polskie rzadkości, m.in. denar – unikat Michała Korybuta Wiśniowieckiego (wg katalogu: Tyszkiewicz 7)¹⁷.

Massalski Tomasz Edward, (12 IX 1799-28 VI 1879), powieściopisarz. W 1853 r. urzędnik w warszawskiej Bibliotece Głównej; właściciel dóbr w guberni mińskiej. Autor „Tablice porównawcze wszystkich wiadomych monet i miar” wydanych w Petersburgu w 1834 r. Posiadał nieokreślony zbiór monet polskich i rosyjskich¹⁸.

Ślizień Józef, (?-?), ziemianin w Mściżu, woj. mińskie. W I poł. XIX w. zebrał bibliotekę składającą się z ok. 7 000 woluminów i kolekcję 2 000 monet i medali. Zbiór odziedziczył mąż córki Izabeli, a potem Teresa – żona I. Bułhaka¹⁹.

Ślizień Rafał, (27 VI 1803-20 V 1881), ziemianin w Mściżu, krewny Józefa Ślizienia, posiadał bibliotekę oraz zbiór monet i medalionów. Sam zajmował się projektowaniem i wykonywaniem medalionów (ok. 100 modeli)²⁰.

Tyszkiewicz Konstanty, (1809-17 VII 1848), hr., brat Eustachego Tyszkiewicza. Ziemianin w Łohojsku, pow. borysowskiego. Ukończył Uniwersytet Wileński, pracował jako urzędnik skarbowy w Wilnie, a po 1831 r. osiadł na wsi. Zajmował się geografią, archeologią i uzbrojeniem. W bibliotece liczącej 10 000 woluminów miał 500 starodruków. W roku 1848, pomiędzy 1140 numizmatami było 301 medali, 120 monet polskich, a pozostałe krajów obcych. Zbiór starych blach miedzianych wykorzystywał do odbicia katalogu „Pomniki rytownictwa krajowego” wydanych w 1847 r. w Wilnie. Zbiory odziedziczył jego syn Oskar Tyszkiewicz (1837-1897). Niezainteresowany sprzedał część książek. Kolejny właściciel Józef Tyszkiewicz (1869-1914) utrzymał zbiory, a po jego bezpo-
tomnej śmierci przeszły one wraz z majątkiem w ręce krewnych Szadurskich, którzy za pośrednictwem Michała Wołłowicza i Leona Uniechowskiego sprzedali piękne kolekcje handlarzowi – Żydowi z Mińska Litewskiego²¹.

17 Ibidem.

18 Ibidem; PSB,; hasło Massalski Tomasz Edward.

19 F. Radziszewski, *Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych*, Kraków 1875; E. Chwalewik, *op.cit.*, Słownik...; R. Atanazy, t. I, s 34.

20 „WNA” 1911, s. 112; „Ziemia” 1912, nr 32 (nekrolog, aut.: M. Fedorowski); A. Więcek, *op.cit.*

21 „Gazeta warszawska” 1868 (nekrolog, aut.: Korodyski); A. Ryszard, *op. cit.*, H. Wilder, *op. cit.*; M. Fedo-

Michał Tyszkiewicz

Józef Tyszkiewicz

Tyszkiewicz Michał, (1828 - 18 XI 1897), ojciec Józefa Tyszkiewicza, ziemianin w Gródku k. Mińska. Zbierał broń, obrazy, srebra, monety antyczne, wschodnie (przywiezione z podróży w latach 1861-1862) i polskie. Według Karola Beyera miał w 1853 r. jeden z najlepszych zbiorów numizmatycznych.

rowski, *Witebsk i witebszczyzna*, „Ziemia” 1912, nr 32; „Tygodnik ilustrowany” 1914, nr 27, s. 530 (opis zbiorów); E. Chwalewik, *op.cit.*; R. Aftanazy, *op.cit.*, t. I, s. 229; M. Blombergowa, polscy członkowie rosyjskich towarzystw archeologicznych 1839-1914, Wrocław 1988, s. 64.

*Emeryk
Hutten-Czapski*

Kolekcja zapoczątkowana w 1846 r. i gromadzona przy pomocy K. Beyera i Leona Mikockiego, została w 1854 r. uszczuplona poprzez sprzedaż najcenniejszych obiektów Emerykowi Hutten-Czapskiemu w cenie podwójnej wagi metalu. Resztę zbioru numizmatycznego pozostawił synowi. W 1862 r. wyjechał na stałe do Paryża, a potem do Rzymu i Neapolu, gdzie zbierał monety antyczne, które sprzedawał do muzeum w Berlinie²².

Pusłowski Wandalin, (ok. 1818-5 VII 1884), ziemianin w Koszowie i Świsłoczy woj. grodzieńskiego. W bogatej bibliotece miał zbiór numizmatów (monet i medali), który przeszedł jak się przypuszcza do Muzeum w Wilnie²³.

Syrokomla Władysław (właściwie: Ludwik Kondratowicz), (17 IX 1823-3 IX 1862), mieszkał i tworzył w Grodnie; poeta i tłumacz literatury. Posiadał nieduży zbiór monet, m.in. wykopalisko z okolic Borejkwoszczyzny²⁴.

Czapski Hutten Emeryk, (17 XI 1828-23 VII 1896), ziemianin w Stankowie; urzędnik rosyjski i kolekcjoner pamiątek ojczystych, rycin i polskich monet i medali. W latach 1854-1896 utworzył największy na ziemiach polskich zbiór liczący 11200 egz. opisanych w katalogu (Petersburg 1871-1890),

22 J. Kołaczkowski, *op.cit.*, s. 672; A. Ryszard, *op.cit.*; J. Tyszkiewicz, *Tyszkiewicziana*, Poznań 1903; F. Jaworski, *Wieczory numizmatyczne r. 1856*, [w:] „Na ziemi naszej”, Lwów 1910, nr 5, s. 37; „Wiadomości Numizmatyczne” 1964, z. 3-4, s. 196; R. Aftanazy, *op.cit.*, t. 1, s. 194.

23 E. Chwalewik, *op.cit.*, s. 11; Słownik, *op.cit.*, (Tadeusiewicz H.).

24 A. Ryszard, *op.cit.*

zachowany w całości w Muzeum Narodowym w Krakowie. Zakupił zbiory: M. Tyszkiewicza (dawniej L. Mikockiego) w 1854, K. Beyera w 1865 i monety: Izabelli Starzyńskiej, Leona Skórzewskiego, Konstantego Hoszowskiego, Leona Zwolińskiego w liczbie 3228 egz. po 1880, Ludwika Morstina i Natalii z Bispinów Kickiej po 1890. Na tydzień przed śmiercią zakupił dukat Władysława Łokietka za 4 500 dukatów²⁵. Sulatycki Marian, (?-?), zamieszkały w Kapajgrodzie pow. mohylewski. Miał zbiór numizmatyczny, który uzupełnił w 1872 r. zakupem monet od baronowej Pauliny Richthoffer z Wrocławia²⁶.

XX w.

Wańkowicz Piotr, (?-?), ziemianin w Lepiance koło Mińska, od 1908 r. członek Towarzystwa Numizmatycznego w Krakowie, zbieracz numizmatów²⁷.

Czarnecki Władysław, (13 VII 1894-11 VI 1964), nauczyciel historii, a następnie sędzia w Grodnie, Wilnie i po 1945 r. w Lublinie. Zbiór monet okresu 1500-1939 częściowo utracony w czasie wojny, został powiększony o monety z okresu Zygmunta Augusta, Zygmunta III i Jana Kazimierza odziedziczone przez rodzinę²⁸.

Andrzejewiczowa Maria, ziemianka w Starogardzie pow. mochylewskiego. Właścicielka bliżej nieokreślonego zbioru numizmatycznego.

Uniechowski Janusz, ziemianin w Rusinowiczach, woj. mińskie, ojciec grafika Antoniego Uniechowskiego. Wśród bogatych zbiorów dzieł sztuki, obrazów, militariów, szkła i mebli, miał cenne monety i medale²⁹.

Zawadzki Eugeniusz, ziemianin w Krotoszynie koło Nieświeża. Brał udział w spotkaniach warszawskiego koła numizmatyków. Miał zbiór monet polskich i litewskich³⁰.

25 „WNA” 1892, szp. 255 i 256; „WNA”, 1896 szp. 125; PSB: hasło Czapski Emeryk Hutten; Słownik, *op.cit.*; „Biuletyn Numizmatyczny”, 1968 nr 32 s. 597 (art. J.Reymana); M. Kocójowa, *Pamiętkom ojczystym ocalonym z burzy dziejowej*, Kraków 1978.

26 A. Ryszard, *op.cit.*

27 R. Aftanazy, *op.cit.*, t. I, s.287.

28 „WN”, 1964 z. 3-4, s. 223.

29 K.Uniechowska, *Uniechowski opowiada*, Warszawa 1975, s. 44-49; R. Atanazy, *op.cit.*, t. I, s. 270.

30 J. Kołaczkowski, *op.cit.*; A. Ryszard, *op.cit.*; E.Thriller, *op.cit.*

**Коллекции монеты и медали на белорусских землях бывшего
Великого княжества Литовского
Резюме**

В статье представлены коллекции монет и медалей на белорусских землях бывшего Великого княжества Литовского с XVI до начала XX века.

В основе тех коллекций лежит собрание рода Радзивиллов, у которых почти в каждой резиденции было собрание произведений искусства и архив. Кроме Несвижа небольшие коллекции находились в Мире, Кореличах, Альбе, Клецке и иных владениях Радзивиллов.

Также показана коллекция наследников их берлинской линии Антония Генриха, Фридриха Вильгельма и его сына. Представлены нумизматические собрания Михаила Валицкого, Теодора Нарбута, семейства Слизна и более знатных Тышкевичей. Наиболее известная коллекция это нумизматическое собрание Эмерика Гуттен-Чапского, уроженца имения Станьково под Минском, которое было передано в дар гмине города Краков – теперь находится в Национальном музее в Кракове.